

KRONIKA

CHRONICLE

KOŠICE V SÚRADNICIACH EURÓPSKÝCH DEJÍN.
KOŠICE 19. – 20. SEPTEMBER 2013

Slovensko, Maďarsko, Česko, Poľsko, Nemecko, Rakúsko, Francúzsko, Rusko i Moldavsko – z týchto krajín navštívili Košice v jesennom termíne historici, aby sa zúčastnili vedeckej konferencie venovanej minulosti mesta. Príležitosť pre odborné stretnutie predstavoval titul Európskeho hlavného mesta kultúry, ktorý patrí práve Košiciam počas roka 2013. Záujem o košickú históriu sa prejavil vysokou účasťou referujúcich. Konferencia sa konala vo Veľkej sále historickej radnice pod záštitou ministra školstva, vedy, výskumu a športu Dušana Čaploviča a predsedu Košického samosprávneho kraja Zdenka Trebuľu. Zorganizovalo ju mesto Košice – Archív mesta Košice v spolupráci s EHMK 2013, n. o., mestom Prešov a Prešovskou univerzitou. Význam podujatia podčiarklo slávnostné prijatie účastníkov na radnici mesta námestníčkou primátora Renátou Lenártovou večer úvodného dňa konferencie.

Tematicky pestré príspevky nasledovali zväčša v chronologickom poradí. Ako prvý predstavil Tomáš Nováček referát so spoluautorstvom Ladislava Olexu *Významné archeologické náleziská a unikátne artefakty zo začiatku doby bronzovej z Košíc a okolia*. Predmetom pozornosti bola najmä známa lokalita v Nižnej Myšli, ktorá je výnimočná jednak dlhodobým výskumom a jednak skutočnosťou, že sa tu podarilo odkryť sídlisko zároveň s pohrebiskom. Pomyselné dvere do stredovekých dejín následne otvoril Ferdinand Uličný s príspevkom *Začiatok a rozvoj meštianstva v Košiciach do polovice 14. storočia*. Uviedol najstaršie písomné zmienky a uvažoval nad dobou udelenia mestských práv. Výsadný vývoj bol predmetom záujmu tiež Attilu Zsoldosa (Maďarsko). V referáte *Cesta Košíc k privilegiálnej listine z roku 1347* poskytol interpretáciu problematiky, prečo mali Košice získať plnoprávne mestské výsady až v polovici 14. storočia. Ďalej Drahoslav Magdoško venoval pozornosť najstarším správam o richtároch a niektorých ďalších osobnostiach v príspevku *Predstavitelia mesta Košice na konci 13. storočia*. V danom období môžeme pozorovať tendenciu koncentrácie popredných funkcií do rúk jedného meštianskeho rodu. Pozoruhodné košické prvenstvo predstavuje erb z roku 1369. Na okolnosti jeho vydania a zmeny v nasledujúcich erbových listinách sa zamerl Jozef Kirst: *Najstarší erb v Európe udelený mestu*. Obchod a vzťahy stredovekých Košíc s Krakovom sa premietali do každodenného života tunajších kupcov. S tým súviseli aj dlhy, sťažnosti až súdne spory, ktoré predstavil Stanisław A. Sroka (Poľsko) v príspevku *Korešpondencia Krakova s Košicami v stredoveku*. Dopoludňajší program uzatvoril Ferdinand Opll (Rakúsko) s referátom *Viedeň a jej vzťahy k Uhorskému kráľovstvu v neskorom stredoveku a ranom novoveku so zreteľom na Košice*.

Popoludní Boglárka Weisz (Maďarsko) upriamila pozornosť na košické privilégia týkajúce sa jarmokov, ktoré inak dosiaľ neboli predmetom detailnejšieho výskumu: *Právne aspekty hospodárskeho života Košíc v stredoveku*. Poukázala na niektoré nezrovnalosti v termínoch, v ktorých sa tu konali výročné trhy. Niektoré aspekty svojho dlhoročného výskumu prezentoval György Granasztói (Maďarsko) vo vystúpení *Demografické pomery Košíc v období raného novoveku v európskom kontexte*. Podľa získaných štatistických údajov bol vývoj košickej spoločnosti podobný situácii v ďalších európskych mestách. Podobne širšie demografické a spoločenské komparácie predstavila Marie Marečková (Česká republika), taktiež historička s dlhodobým záujmom o dejiny Košíc i ďalších miest východného Slovenska: *Mesto Košice v stredoeurópskych súvislostiach raného novoveku*. Konferencie sa síce nemohol zúčastniť Zdzisław Noga (Poľsko), odznel však jeho referát na tému *Kontakty Krakova s Košicami v 16. storočí*. No nielen obchodníci, ale aj študenti cestovali na istý čas z Košíc do iných miest. Ich výber univerzít sa v stredoveku a ranom novoveku diametrálne líšil, čo spôsobila reformácia. O tejto téme referovala Iulia Caproș (Moldavsko): *Košičania na európskych univerzitách v 15. – 17. storočí vo faktoch a číslach*.

Od začiatku 15. storočia sú tiež známe užšie kontakty piatich východoslovenských miest. Že tieto styky mali viaceré rozmery, poukázal Ivan Chalupecký v príspevku *Pentapolis – spolupráca a roztržky*. Na možné príklady vplyvu Košíc v niektorých konkrétnych súdnych prípadoch zase upovedomila Mária Fedorčáková vo vystúpení *Právne, spoločenské a hospodárske vzťahy medzi Košicami a mestami na východnom Slovensku v stredoveku*. Ďalej Miloslava Bodnárová vyzdvihla život vzdelanca, ktorý istý čas pôsobil v meste a udržiaval korešpondenciu s poprednými mysliteľmi Európy: *Košický farár Ján Henckel – osobnosť európskeho humanizmu a renesancie*. Následne dva príspevky analyzovali mestské opevnenie. Jozef Duchoň v prednáške *Fortifikácie mesta Košice v dejinnom vývoji* interpretoval vývin hradiel od rokov 1270 – 1290 až do 18. storočia. Okrem samotných mestských múrov bola v druhej po-

lovici 17. storočia v dôsledku protihabsburských povstaní postavená tesne na juh od mesta aj citadela. Okolnosti predchádzajúce jej vybudovaniu ako aj jej niekoľko desaťročí trvajúcu históriu prezentovali Martina Orosová a Katarína Bodnárová v referáte *Košice ako súčasť protitureckej obrannej línie v 17. storočí*. Početné ozbrojené akcie počas uvedeného storočia sprevádzali aj konfesiónálne zmeny. Anna-mária Kónyová tak predostrela príspevok *Konštituovanie reformovanej cirkvi v Košiciach v kontexte vývinu kalvinizmu v strednej Európe*. Napokon Peter Kónya sledoval postoje košických mešťanov v danom rušnom období, ktoré charakterizoval ako naklonené povstalcov, v príspevku *Košice, hlavné mesto protihabsburského odboja*.

Druhý deň priniesol ďalšie početné príspevky. Ján Lukačka sa zameril na hospodárske privilégiá a ich súvislosti: *Košice v anjouovskom období (obchodné kontakty mesta v rámci stredovýchodnej Európy)*. Potom nasledovali referáty najmä k novoveku. *Košice vo víre európskej mestskej politiky: tendencie a osobitosti v ranom novoveku* bola téma Istvána Németha (Maďarsko). Prierez storočiami od stredoveku až do súčasnosti prezentoval na príklade farského kostola Peter Zubko: *Dóm svätej Alžbety v Košiciach ako spiritus movens*. Popri ústrednom mieste chrámu v košických dejinách vyzdvihol eucharistický zázrak, vďaka ktorému predstavovali stredoveké Košice istý čas pútnické miesto. Tatjana Gusarova (Ruská federácia) zase poukázala na etablovanie sa nových osôb v košickej societe: *Úradníctvo Spišskej komory v Košiciach v 17. storočí*. Rozvoj kníhtlače a vojnové udalosti sa prejavili aj v záujme západnej Európy o habsbursko-turecké pohraničie. *Obraz Košíc v nemeckých prameňoch raného novoveku* – týmto príspevkom sa predstavila Júlia Brandt (Nemecko). Pre mesto už pokojnejšie obdobie bolo rámcom vystúpenia Gábora Czocha (Maďarsko): *Košice ako cieľová destinácia európskej migrácie v rokoch 1750–1850*. Prvá polovica 19. storočia bola tiež poslednou etapou vydržiavania domobrany v meste. Vladimír Segeš priblížil danú tematiku v príspevku *Meštianska milícia v Košiciach*. Podrobný rozbor známych „notícií“ Mateja Bela vykonala Éva Gyulai (Maďarsko), keď skúmala aj otázku, z akých diel čerpal autor údaje pri predstavení košických dejín: *Descriptio Cassoviae – Košice v rukopise Mateja Bela*. Prednášku *Židia v Košiciach v rokoch 1840 až 1944* zameril Pavol Šalomon (Maďarsko) na tému usadenia sa židovských občanov v meste, topografické aspekty rozmiestnenia ich bydlísk až napokon tragické udalosti druhej svetovej vojny. Ladislav Tajták následne poukázal najmä na národnostnú problematiku a postavenie Slovákov: *Historický obraz Košíc v období uhorského kapitalizmu*. Spoločenský život a aktivity mestskej elity v tom období predstavil Tamás Csiki (Maďarsko) prostredníctvom témy *Spolky v Košiciach v druhej polovici 19. storočia a medzi dvomi svetovými vojnami*.

Pohľad „zvonku“ podľa dojmov zahraničného cestovateľa predostrel Xavier Galmiche (Francúzsko): *Košice v očiach Williama Rittera, švajčiarskeho obdivovateľa slovenských miest*. Niekoľko ďalších vystúpení bolo už zameraných na významných košických rodákov, prípadne na vzdelancov pôsobiacich v meste. Juraj Halász priblížil život a dielo jedného z nich: *Béla Gerster (1850 – 1923) – Košičan, ktorý pretal Korintskú šiju*. Ján Gašpar zosumarizoval iné pozoruhodné životné príbehy v referáte *Osobnosti európskeho významu späté s Košicami v rokoch 1848 – 1920*. Širší časový záber predstavila Jana Mešterová v téme *Významní pedagógovia spätí s Košicami*, keď prvé údaje súviseli už so stredovekou dominikánskou školou. Anna Ötvös sa zase venovala detstvu svetoznámeho spisovateľa: *Márai Sándor szülőháza*.

V závere Etelka Berzeviczy prezentovala úvahu o pôvode nádoby, v ktorej sa našiel košický zlatý poklad. Nasledovali už politicko-spoločenské témy. Štefan Šutaj opísal podstatné črty vývoja a zmeny v polovici 20. storočia: *Košice – politické a spoločenské centrum Československa po 2. svetovej vojne*. Napokon Štefan Eliáš vyzdvihol niektoré významné momenty z histórie mesta: *Košice ako dejinný pilier Slovenska*.

Prezentované príspevky zohľadňovali primárny zámer konferencie, ktorým bolo predstavenie bohatej minulosti mesta z rôznych uhlov pohľadu. Viaceré z nich poukázali na pozoruhodné pramene či metódy výskumu a objavili sa tiež nové interpretácie istých problémov. V Košiciach sa stretli početní historici z krajín strednej, ale aj západnej i východnej Európy. Pri takomto medzinárodnom podujatí bolo vítaným simultánne tlmočenie, ktoré účastníkom umožnilo bezproblémovú interakciu. Prezentované príspevky budú publikované v plánovaných zborníkoch v slovenskej, anglickej a maďarskej verzii.

Drahoslav Magdoško

Profesia historika rozvíja odborný rozmer osobnosti, ale každý vedec je zároveň človekom. Preto sú obzvlášť výnimočné tie stretnutia historikov, ktoré predstavujú prienik oboch stránok. Práve takýmto sklbením bola konferencia konaná pri príležitosti tohtoročných osemdesiatin prof. PhDr. Ferdinanda Uličného, DrSc., jedného z najvýznamnejších slovenských medievalistov.

Konferencia sa uskutočnila v meste dlhoročného pôsobenia jubilanta, v Prešove, na pôde Prešovskej univerzity. Zorganizovali ju Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, Katedra histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Historický ústav Slovenskej akadémie vied a Slovenská historická spoločnosť pri SAV. Záštitu nad podujatím prevzal minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušan Čaplovič. V dvojďňovom cykle referátov vystúpili dlhoroční kolegovia Ferdinanda Uličného na poli profesionálnej historickej vedy, predstavitelia mladších generácií, medzi nimi aj bývalí študenti, a taktiež zahraniční hostia z Poľska a Čiech. Popri spomienkach na spoluprácu s jubilantom prezentovali účastníci širší záber tém, ktorých gro spočívalo v stredoveku, teda v období, ktorému sa oslávenec vytrvalo venuje.

V úvode predniesli prihovory vedúca Inštitútu histórie FF PU Ľubica Harbuľová, poverený vedúci Katedry novovekých a najnovších slovenských dejín FF PU Peter Švorc, dekan Filozofickej fakulty PU Vasil Gluchman, Štefan Štajer z Katedry histórie FF UPJŠ a vedúci Katedry stredovekých dejín Pedagogickej univerzity v Krakove Jerzy Rajman.

Odborné vystúpenia otvoril samotný Ferdinand Uličný s príspevkom *Môj vzťah k dejinám Slovenska*. Priblížil v ňom svoje vysokoškolské štúdiá i následnú pracovnú kariéru ako aj niektoré teoretické východiská týkajúce sa dvoch vedných odborov, ktorými sa dlhodobo zaoberal – dejinami Slovenska a archívnictvom. Následne pozornosť historikov upútal referát o geomorfologickom vývoji ako nevyhnutnej súčasti skúmania minulosti vybraného regiónu, keď Ján Košťálik predstavil tému *Krajina Zemplína v kontexte historických poznatkov*. V ďalšom príspevku *K otázke cirkevných archívov na Slovensku* poukázal Ivan Chalupecký na nepriaznivý stav takýchto archívov, ktorým chýba presne zafinancovaná náplň činnosti, pričom často nesprístupňujú archíválie bádateľom. Slovo ďalej dostali zahraniční historici. Martin Šandera (Česká republika) skúmal *Bratřické hnutí na Slovensku v plánech a aktivitách českého krále Jiřího z Poděbrad*. Priblížil viaceré súvislosti vyplývajúce z vnútropolitckej situácie v Českom kráľovstve. Stanisław A. Sroka (Poľsko) zase predstavil okolnosti štúdia uhorských mladíkov v univerzitnom meste Krakov, ktoré síce regulovali prísne pravidlá, no študentský život predsa naplňali aj veselšie voľnočasové aktivity: *Życie codzienne studentów w gierskich na Uniwersytecie Krakowskim w średniowieczu*.

Následne odznel príspevok *Staré Slovensko* Richarda Marsinu, ktorý sa síce nemohol osobne zúčastniť konferencie, ale v referáte poukazyval na opodstatnenosť používania uvedeného termínu pre naše územie počas starších stredovekých dejín. Július Bartl sa zase vo vystúpení *Svätopluk – kráľ starých Slovákov alebo veľkomoravských Slovanov?* zamýšľal nad terminológiou, ktorú je podľa neho nevyhnutné vnímať a interpretovať predovšetkým v dobovom kontexte. *Šariš v dobovej historiografii* bol názov vystúpenia Ladislava Tajtáka, v ktorom analyzoval správy o tomto regióne v starších publikáciách. Vladimír Rábik potom skúmal obsahovú aj diplomatickú stránku špecifického druhu listín: *„Villam locare et congregare.“ Lokačné listiny sídlisk na východnom Slovensku v stredoveku*. V nasledujúcom referáte *Slovenské miestne názvy v kontexte kancelárskej praxe v stredovekom Uhorsku* zosummarizoval Miloš Marek zmienky vypovedajúce o okolnosti, že v listinách týkajúcich sa územia dnešného Slovenska pisári jazykovo prispôbovali zemepisné pomenovania. Takéto názvy teda často nevystihujú etnicitu v daných lokalitách žijúceho (predovšetkým slovenského) obyvateľstva. *Pečate a znaky spoločenských spišských Sasov* bol názov príspevku Leona Sokolovského, ktorý tieto artefakty prezentoval vo vývoji viacerých storočí. Objavil tiež zvláštnosti v datácii niektorých z nich. Záver prvého dňa už patril čulej diskusii. Samotný jubilant je známy aktivitou pri kladení a zodpovedaní otázok na vedeckých podujatiach, výnimkou nebola ani táto konferencia organizovaná na jeho počesť. Nasledovala slávnostná recepcia.

Druhý deň prebiehal v dvoch sekciách. V prvej z nich odzneli príspevky venované mestským dejinám, v paralelne prebiehajúcom rokovaní druhej sekcie zase referáty týkajúce sa regionálnych i mestských, cirkevných aj hospodárskych tém. František Žižák v príspevku *Zo stredovekých dejín Spišskej*

Novej Vsi poukázal najmä na nedôslednosti niektorých starších výskumov písomných prameňov, kedy dochádzalo k skreslenej interpretácii a vôbec aj omylom pri ich čítaní. Vybrané témy pod názvom *Zo stredovekých dejín Prešova* predstavila tiež Miloslava Bodnárová, keď si všimla hospodárske a spoločenské otázky. Ferdinand Uličný ml. v príspevku *Listiny výsad pre Prešov* popri najstarších privilégiách uvažoval aj nad zmienkami o nezachovaných listinách z 13. storočia. Drahoslav Magdoško poukázal na to, že jeden známy prameň ku košickým dejinám nevznikol opisom domácich zvyklostí, ako sa to dosiaľ predpokladalo: *K pôvodu pravidiel pre košickú mestskú radu z roku 1404*. Ďalej Martin Štefánik v prednáške *Kremnická mestská kancelária od udelenia základného privilégia do vlády Žigmunda Luxemburského* skúmal diplomatickú činnosť mesta a tiež jej odraz vo vzťahoch ku komorským grófam. *Stredoveké účtovné knihy a možnosti ich interpretačného využitia – príklad komorných kníh mesta Bratislava* bola už téma Vladimíra Segeša. Mária Fedorčáková následne predstavila vybrané osobnosti bardejovských dejín: *Mestské elity v Bardejove v 15. storočí*. Daný blok uzavrel referát Marcely Domeovej *Prešov v prvej polovici 16. storočia* so zameraním na analýzu účtovných kníh.

V druhej sekcii vystúpil Andrej Szeghy s referátom *Kde ležala obec Scinthe? Drobná štúdia k lokalizácii zaniknutej obce*. Henrieta Žažová ďalej skúmala širšie spoločenské súvislosti témy *Stredoveká sakrálna architektúra v strednom Honte – donátori, vlastníci a kultúrne dedičstvo*. Rozbor používaného písma vo východoslovenskom regióne predstavil Miroslav Čovan: *Stredoveká a ranonovoveká paleografia Šariša na príklade epigrafických pamiatok*. Dosiaľ málo prebádanéj problematike košických dejín sa venoval Gabriel Szeghy vo svojom príspevku *Mestské obranné a bezpečnostné zložky v Košiciach v 17. a 18. storočí*. Na základe reštauračných záznamov a ďalších prameňov zostavil štruktúru tejto súčastiestskej samosprávy. *Kanonické vizitácie – prameň výskumu stavu farností v oblasti Abovsko-turnianskej župy v 18. storočí* bola už téma Bernadety Fabovej. Charakterizovala získané údaje k jednotlivým farnostiam týkajúce sa počtu obyvateľstva i jeho vierovyznania a podrobnejšie sa venovala mestu Košice. Ďalej bol prečítaný referát neprítomnej Aleny Mišíkovej *Hospodárske a sociálne pomery na panstve Michalovce v 18. a v prvej polovici 19. storočia*, v ktorom autorka podala podrobnú analýzu príslušných daňových súpisov a urbárov. Ján Adam si následne všimol problematiku gréckokatolíkov. V príspevku *Gréckokatolíci v Prešove do vzniku biskupstva* okrem iného preukázal prienik obyvateľov s týmto vierovyznaním doestskej society až v novšom období. Napokon vystúpil Michal Murcko s príspevkom *Postavenie Slovákov v pripojených obciach k Poľsku a ich cirkevná správa*.

Konferencia bola príležitosťou pre účastníkov, aby svojimi príhovormi, vedeckými referátmi ako aj vôbec vlastnou prítomnosťou vzdali poctu osobnosti slovenskej medievalistiky, Ferdinandovi Uličnému. Že podujatie malo podstatný odborný i ľudský rozmer, vyzdvihol aj jubilant v záverečných slovách. Prednesené príspevky budú publikované v zborníku.

Drahoslav Magdoško

VĚDA A TECHNIKA V ČESKÝCH ZEMÍCH MEZI SVĚTOVÝMI VÁLKAMI. PRAHA 1. – 2. OKTÓBER 2013

Dejiny vedy a techniky zastupujú pomerne okrajovú oblasť historickej vedy. Preto možno pozitívne hodnotiť, že Národné technické múzeum v Prahe (ďalej NTM), v spolupráci so Spoločnosťou pre dejiny vied a techniky ČR, zorganizovali ďalší ročník tohto už tradičného podujatia. Ročník 2013 mapoval bohaté spektrum vedecko-technického vývoja v rámci časového horizontu medzivojnovnej ČSR. Podľa samotných organizátorov: „*V priebehu 20-ročnej existencie samostatného štátu prešli československá veda a technika, rovnako ako československý priemysel progresívnym vývojom, ktorému sa však nevyhli zvraty ani hlboké krízy. Cieľom konferencie je preto priniesť ďalšie poznatky z vývoja vedy, techniky a priemyslu v sledovanom období.*“

Na predošlé ročníky¹ nadväzovalo tohtoročné podujatie v retrospektívnom slede. Zvolenú postupnosť možno pravdepodobne zdôvodniť tým, že organizátori vložili „medzičlánok“ k pripravovanej konferencii k 100. výročiu začiatku prvej svetovej vojny, plánovanej na rok 2014. Konferencia bola rozdelená

1 Věda a technika v českých zemích za druhé světové války (2008), mezi lety 1945 – 1960 (2009), v šedesátých letech 20. století (2010) a v období normalizace po transformaci (2011).

do ôsmich samostatných blokov. Dňa 1. októbra to boli bloky: *Technika a priemysel I (Hospodárska politika)*, *Technika a priemysel II (Vojenstvo)*, *Technika a priemysel III (Doprava)* a *Technika a priemysel IV (Dejiny firiem)*. Dňa 2. októbra boli prezentované bloky: *Osobnosti vedy a techniky*, *Veda a spoločnosť*, *Technické múzejníctvo a archívniectvo* a *Technické školstvo a kultúra*. Program avizoval 43 prihlásených prednášajúcich, z ktorých piati napokon ospravedlnili svoju neúčast. Napriek tomu počet aktívnych účastníkov dokladá popularitu podujatia a ich príspevky zaručili jeho vysokú odbornú úroveň.

Po registrácii účastníkov a oficiálnom otvorení konferencie o 9:30 hodine predniesol v rámci bloku *Technika a priemysel I (Hospodárska politika)* prvý príspevok prof. PhDr. Ivan Jakubec, CSc., z Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe. Príspevok s názvom *Celné úlevy jako faktor zvyšování technické úrovně československého hospodářství?* poukazoval na výnimky v colných úľavách ešte pred rokom 1925. Išlo o obdobie, kedy sa hospodárska politika ČSR sústreďovala výsostne na ochranu domáceho trhu a import bol viazaný enormnými colnými prirážkami. Prof. Jakubec poukázal na fakt, že určité výnimky boli udeľované už od roku 1921 a týkali sa „špeciálnych a jedinečných“ technických a priemyselných zariadení a nástrojov. Išlo spravidla o také, ktoré v ČSR neboli produkované, resp. tie, o ktorých technické riešenia mali československé priemyselné podniky licenčný záujem. Príspevok mapoval taktiež jednotlivé etapy zavádzania výnimiek v colných úľavách v príslušných rokoch a ich zákonné ukotvenie. Ďalší príspevok s názvom *Prvorepublikový patentní úřad*, prednesený Mgr. Davidom Hubeným z Národného archívu Praha, mapoval pôsobenie a činnosť tejto významnej inštitúcie. Patentný úrad ČSR bola inštitúcia, ktorá rozvinula svoju aktívnu činnosť už v roku 1919. V rámci procesu legislatívneho zastrešenia úrad bol činný pod Ministerstvom priemyslu, obchodu a živnosti. Autor príspevku ďalej zhodnotil medzinárodné pôsobenie a vzťahy úradu, previazanosť jeho pôsobenia s činnosťou ostatných ministerstiev (ako ministerstvo financií, vnútra alebo obrany), ako aj požiadavky a nároky kladené na jeho zamestnancov. Za Národný archív Praha vystúpil s príspevkom aj PhDr. Pavel Dufek, PhD., ktorý zároveň aj uzatváral prvý blok. Príspevok s názvom *Elektrifikace v meziválečném Československu a přijímání a přebírání nových a cizích technologií* poukazoval na fakt, že v prípade elektrifikácie nemožno už v medzivojnovom období hovoriť o technickom vynáleze, ale o uplatňovaní a aplikácii technických postupov, preto je prirodzené, že dochádzalo aj k ich preberaniu. Vo všeobecnosti si kládol za cieľ konfrontáciu kladov a záporov preberania poznatkov a technológií.

Druhý blok *Technika a priemysel II (Vojenstvo)* otvoril PhDr. Ivo Pejčoch, PhD., z Vojenského historického ústavu Praha s príspevkom *Vývoj československých pásových dělostřeleckých tahačů v meziválečném období*. Príspevok mapoval okrem vlastného technického vývoja tejto vojenskej techniky aj jej význam pre motorizáciu československej armády, ako aj jej miesto v rámci exportu tohto druhu artiklov. Pozornosť venoval produkcii tejto kategórie vojenskej techniky v koncernoch ČKD-Praga, Škoda Plzeň a Tatra, ktorá vyvinula len dva typy v štádiu prototypov. Druhý blok uzatváral Mgr. Lukáš Kopecký, doktorand Filozofickej fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, s príspevkom *Kasárna československé armády a systém jejich výstavby ve 30. letech*. Okrem technickej stránky systému výstavby medzivojnových kasárenských objektov sa autor zameril na náčrt legislatívneho a hlavne finančného pozadia tohto procesu. Po uzatvorení oboch blokov nasledoval priestor pre diskusiu, ktorý bol v plnej miere využitý a zasiahol aj do času vyhradeného na obedňajšiu prestávku, čo jemne posunulo časový harmonogram.

Populudňajší blok *Technika a priemysel III (Doprava)* otvoril doc. PhDr. Jan Štemberk, PhD., z Vysokej školy obchodní v Prahe. Jan Štemberk sa dlhodobo venuje problematike dopravy a dopravnej legislatívy v ČSR. Prednesený príspevok s názvom *Technické novinky v československé dopravní legislativě* vychádzal z postoja a reakcie dopravnej legislatívy na technické novinky objavujúce sa v sledovanom období v oblasti cestnej a železničnej dopravy. Poukázal tiež na oneskorenosť zavádzania legislatívnych opatrení vo vzťahu k technickým novinkám. Paradoxom je však súbežné limitovanie rozvoja technických novinek legislatívou (zjavné napr. vo vzťahu k rozvíjajúcemu sa automobilizmu). Príspevok bol venovaný výlučne územiu českých krajín, čo však otvára priestor pre priamu komparáciu s poznatkami získanými výskumom danej problematiky na Slovensku. Dopravný blok obohatil aj príspevok Michala Plavce z NTM Praha, ktorý tam dlhodobo pôsobí ako kurátor zbierky letectva. Príspevok s názvom *Hillson Baby. Jediný československý letoun vyráběný v licenci ve Velké Británii* mapoval históriu, technické špecifikácie a športové úspechy tohto stroja. Lietadlo pôvodne vyrábala firma Praga a jeho cenová dostupnosť a skvelé letové vlastnosti vzbudili záujem britskej firmy. Tá ho v licenčnej výrobe distribuovala do všetkých častí vtedajšieho britského impéria. Z oblasti železničnej dopravy, resp. železničnej

produkcie, predniesol Ing. Karel Zeithammer príspevok *Oscar Dolch – tvůrce legendárního MIKÁDA řady 387.0*. Ing. Karel Zeithammer pôsobí ako široko uznávaný historik železničnej dopravy a vo svojom príspevku sa venoval osobe, pôsobeniu a pracovnému prínosu konštruktéra lokomotív, Oscarovi Dolchovi. V rámci dopravného bloku nevyhnutne figurovali aj príspevky venujúce sa automobilizmu a motocyklizmu. Prvý automobilový príspevok *Produkce automobilů v Československé zbrojovce Brno* predniesla Mgr. Silvie Zouharová Dyková z Technického múzea v Brne. Problematika automobilovej produkcie v Zbrojovke Brno, teda výroba automobilov „Z“, je dostatočne spracovaná autormi, ako napr. Hubert Procházka, Jan Martof alebo Jan Popelka. Autorka príspevku sa však zamerala na menej preskúmanú oblasť, a to počiatočnú snahu Zbrojovky Brno o výrobu ľudového automobilu „DISK“. Jadrom príspevku nebol výlučne technický popis modelu, ale skôr kritický pohľad. Automobil vykazoval rad technických nedostatkov, ktoré v niektorých prípadoch mohli skončiť aj fatálne. Príspevok kriticky hodnotil dobovú propagandu a priblížil problémy, ako napr. nedostatočné technické a vytrvalostné skúšky, slabú technickú stránku automobilu, ako aj vlečúce sa reklamačné konania. Z oblasti automobilizmu predniesol príspevok aj Mgr. Mikuláš Jančura, PhD., pôsobiaci na Filozofickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Príspevok s názvom *Rozvoj sektora automobilových služieb na území Slovenska v medzivojnovom období* približoval zakladanie a expanziu automobilového predaja, servisných pracovísk, ako aj čerpacích staníc pohonných hmôt. Autor príspevku osobitne poukázal na disproporcii rozvoja motorizácie medzi českými krajinami a Slovenskom, v dôsledku početných hospodársko-ekonomických faktorov. Napriek tomu však naznačil pozitívny trend vývoja odvetvia automobilizmu na Slovensku. Sektor automobilových služieb vykreslil ako prirodzenú a nevyhnutnú súčasť motorizácie, na ktorej aktívne participovali a stali sa jedným z jej ukazovateľov. Dopravný blok uzatváral Mgr. Arnošt Nezmeškal, riaditeľ dopravného múzea v rámci NTM a zároveň kurátor zbierok motocyklov, cyklistiky a lodnej dopravy v NTM. Príspevok s názvom *Zbrojovka Ing. F. Janeček a počátky výroby motocyklů JAWA* nemapoval na prvý pohľad zjavný technický výrobný proces motocyklov, ale významnú úlohu „tieňovej“ postavy firmy JAWA, Georgea W. Patchetta. George Patchett bol anglický motocyklový pretekár, s bohatými praktickými skúsenosťami s vylepšovaním pretekárskych motocyklov. Prijal pracovnú ponuku Františka Janečka, ktorý rozšíril zbrojný sortiment o licenčne vyrábané motocykle Wanderer. Janečkove motocykle boli však drahé a technicky zastarané. O tento problém sa postaral G. Patchett, ktorý s podporou Janečkového marketingového know-how, „stvoril“ motocyklovú legendu JAWA.

Po širokej podnetnej diskusii a prestávke na občerstvenie bol otvorený posledný blok prvého konferenčného dňa, a to *Technika a priemysel IV (Dejiny firiem)*. Pomerne rozsiahly blok otvoril PhDr. Miloš Hořejš, PhD., z NTM, s príspevkom *Chrudimská obuvnícká firma Popper – malý východočeský Bata?* Polemizoval nad problematikou konkurenčného prostredia v ČSR, nad exportnou politikou a mapoval výrobné a konkurenčné možnosti obuvníckej firmy Popper. Prvá časť bloku venovaného firmám sa niesla v duchu dominancie pracovníkov NTM, čo potvrdzuje aj ďalší prednášajúci, Ing. Antonín Švejda z NTM. Venoval sa historickému prierezu činnosti známej firmy v príspevku *Srb a Štýs, továrna pro přesnou mechaniku a optiku*. V rámci ČSR to bola jedna z firiem, ktoré vďaka svojmu výrobnému sortimentu pretrvali až do obdobia po roku 1948, kedy boli znárodnené a splynuli do národného podniku Meopta. Firma Srb a Štýs sa špecializovala na výrobu optických a meracích prístrojov (farmácia, geodézia).

S príspevkom *Propagační oddelení ČKD* vystúpil Mgr. Hynek Strítěský, taktiež z NTM. Všeobecnú rovinu príspevku tvorila polemika o reklame ako modernom fenoméne predaja produktov. Vymedzoval rozdiel medzi reklamou a propagáciou, pričom pod reklamou sa rozumie intenzívne, ale krátkodobé „upozornenie“ na produkt a pod propagáciou sa rozumie dlhodobé pôsobenie, monitoring trhu, reflexia na požiadavky zákazníkov a pod.

Jadro príspevku bolo zamerané na potrebu, úlohy, činnosť a charakter propagačného oddelenia ČKD. Autor pri tom zdôrazňoval potrebu aplikácie moderných propagačných metód, ako napr. film, čo prezentoval na príklade osemminútového propagačného filmu na osobné automobily Praga. Prvú časť daného bloku uzatváral PhDr. Miroslav Sabol, PhD., z Historického ústavu SAV v Bratislave. Príspevok s názvom *Industrializácia Slovenska a významné priemyselné podniky v medzivojnovom období* sa venoval východiskovým a najpálčivejším otázkam slovenského hospodárstva v rámci ČSR. Zdôrazňoval hospodárske problémy Slovenska a vymedzoval najvýraznejšie pôsobiace priemyselné odvetvia na Slovensku. Príspevok jednoznačne reflektoval hospodárske dejiny, čím sa do značnej miery odkláňal od typických technicko-historických príspevkov. Na tomto základe ho možno v rámci charakteru konferencie považovať za prínosný a obohacujúci.

Druhú časť bloku venovaného dejinám firiem otvoril Mgr. Petr Nekuza z Technického múzea v Brne. Príspevok s názvom *Civilní výroba ve Zbrojovce Brno mezi světovými válkami* zdôrazňoval jej dôležitú úlohu v rámci uplatnenia sa na trhu a v konkurenčnom prostredí. Priniesol málo známe fakty o civilnej výrobe mimo motocyklov a automobilov, ako napr. výrobe písacích strojov „Remington Z“, priemyselných strojov, bicyklov alebo optických prístrojov. Zbrojovku Brno tak prezentoval ako podnik so širokým výrobným záberom a potenciálom, ktorý firma musela v rámci uplatnenia sa na trhu využiť. Za Technické múzeum v Brne vystúpila tiež Mgr. Hana Bartošová s príspevkom *Historie brněnské firmy SVET*. Okrem vlastného vývoja a vzostupu firmy sa orientovala na výrobný sortiment, ktorý bol pomerne široký. Firma sa špecializovala na elektrické prístroje v domácnostiach, ako napr. pracie a žehliace stroje, na elektromotory, stabilné benzínové motory, elektroinštalačný materiál, ale aj reklamné neónové štíty a vývesky. Príspevok priniesol zaujímavé a všeobecne neznáme fakty o pôsobení tejto firmy v Brne, ktoré bolo v sledovanom období známe hlavne činnosťou miestnej Zbrojovky. Blok o dejinách firiem uzatvárala Mgr. Pavla Dubská, doktorandka Filozofickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Vo svojom príspevku *Šumperský textilní průmysl v éře první Československé republiky* sa zamerala na úpadok tohto odvetvia v medzivojnovom období. Textilný priemysel v regióne Šumpersko zaznamenal vrchol na prelome 19. a 20. storočia. Medzivojnové obdobie prinieslo do tohto odvetvia v dôsledku odlivu kapitálu a rozdrobenosti podnikov stagnáciu. Nedostatočná organizácia výroby, slabá racionalizácia a vysoká cena produktov znamenala taktiež neschopnosť etablovania sa v domácom a zahraničnom konkurenčnom prostredí. Kým ostatné príspevky zdôrazňovali prevažne pozitívny trend vývoja, príspevok Mgr. Dubskej sa orientoval naopak na úpadok stabilne pôsobiaceho odvetvia.

Prvý konferenčný deň uzatváral dodatočne presunutý príspevok prof. PhDr. Iva Krausa, CSc., z Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské Českého vysokého učení technického v Prahe, s názvom *Fyzika a fyzikové v samostatném státě*. Mapoval rozvoj tohto vedeckého odvetvia, budovanie jeho inštitucionálnych základov, ako aj jeho čelných predstaviteľov, pôsobiacich v ČSR. Po rozsiahlej diskusii bol napokon prvý konferenčný deň, približne o 18:00 hodine ukončený.

Druhý konferenčný deň bol otvorený o 9:00 hodine blokom *Osobnosti vědy a techniky*. Príspevky sa venovali životom, pracovným prínosom, prípadne osobným a osobnostným špecifikám známym aj neznámym postáv československej vedy a techniky. Išlo teda o určité „medailóny“. Prvý príspevok, *Professor Bohuslav Brauner – chemik, pedagog a veselý sportsman (pohled do archivu NTM)*, prezentovala Mgr. Ivana Lorencová z NTM Praha.

Príspevok sa okrem zhodnotenia vedeckého prínosu do oblasti chémie zamerl na svojrázny životný štýl prof. Braunera, do ktorého patrila napr. jazda na tzv. „vysokom“ bicykli alebo otužovanie. Ďalší príspevok predniesol PhDr. Jiří Petráš z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích. Prezentoval osobnosť menej známeho českého priekopníka v oblasti bezdrôtovej komunikácie a tzv. rádiofonie pod názvom *Životní příběh Karla Orta*. Ťažisko jeho profesionálnej kariéry však spočívalo v dlhodobom pôsobení v USA (Western Electric, Westinghouse lamps, Marconi Inc.). Jeho plány na návrat do ČSR v roku 1920 boli prekazené španielskou chrípkou, ktorej ešte v ten rok podľahol.

Nakoľko viacerí účastníci konferencie, ktorí sa nemohli dostaviť osobne, mali predniesť príspevky práve v bloku venovanému osobnostiam, bol výrazne kratší a v predpoludňajších hodinách odzneli už len tri príspevky. Mgr. Mariana Stonišová, doktorandka Vysoké školy báňské – Technickej univerzity v Ostrave, predniesla príspevok *Ing. Eduard Šebela: centrální ředitel Vítkovických kamenouhelných dolů, sběratel a mecenáš*. Nasledoval príspevok MUDr. Pavla Braunera a Mgr. Evy Zatloukalové z Veterinárnej a farmaceutickej univerzity v Brne *Objev Prof. Jana Bečky a jeho využití pro farmaceutický a chemický průmysl*. V prípade spomenutého objavu išlo o účinnú látku hydroxid horečnatý, spracovaného do prípravku s názvom Polysan, ktorý sa v malých obmenách používa vo farmaceutickom priemysle aj v súčasnosti.

Na základe organizačnej zmeny bol do predpoludňajšieho bloku dodatočne zaradený aj príspevok doc. PhDr. Františka Dohnala, PhD., z Farmaceutickej fakulty v Hradci Králové s názvom *Etablování a hlavní rysy vývoje a přední osobnosti vědecké práce v podmínkách čsl. vojenského zdravotnictví let 1918 – 1938*. Na tomto základe sa však blok Veda a spoločnosť zmenšil, a preto si organizátori vyhradili právo ho spojiť s nasledujúcim blokom, *Technické múzejníctvo a archivníctvo*.

Po krátkej prestávke vystúpil Mgr. Karol Hollý, PhD., z Historického ústavu SAV v Bratislave s príspevkom *Hydrobiologická stanica USS v Šamoríne*. Vznik hydrobiologickej stanice v Šamoríne v roku 1926 bol dôležitým medzníkom vo vedeckej činnosti Učenej spoločnosti Šafárikovej, nakoľko

vyvstala potreba venovať pozornosť výskumu vodných živočíchov na toku Dunaja. Motiváciou bola hydrobiologická stanica vo Viedni. Výber miesta nebol náhodný. Muselo spĺňať tri kritériá, a to: museli sa tam nachádzať vodné plochy rôznych typov, stanica musela byť v blízkosti mesta a musela byť dostupná Bratislave. Financovanie však nebolo dostatočné. Napriek tomu na stanici striedavo pôsobil veľký počet hlavne českých odborníkov. Dodatočne nasledoval príspevok PhDr. Jiřího Jindru, PhD., z Ústavu soudobých dějin AV ČR s názvom *Čs. fyzikální chemie 1920 – 1939*. Príspevok predstavoval sondu do tohto vedeckého odvetvia na úrovni ústavov a vysokého školstva. V rámci bloku *Technické múzejníctvo a archivnictvo* vystúpil Jakub Kunert z archívu České národní banky s príspevkom *Archivní fond Živnostenské banky jako pramen pro studium dějin českého a československého průmyslu*. Príspevok prevažne metodologického zamerania bol rozdelený na všeobecnú časť, ktorá sa zameriavala na štruktúru Živnostenskej banky (so zreteľom na úverový referát, príbuzné útvary a ich agendu), a na druhú časť o vzťahu podnikov a bánk v medzivojnovom období. Jadro tvoril samotný fond, jeho špecifiká a význam pre výskum finančného pozadia československého priemyslu. Príspevok predstavuje hodnotnú pomocku pre výskum danej problematiky.

Príspevok PhDr. Naděždy Urbánkovéj a Mgr. Pavly Stöhrovej z Technického muzea v Brne *Významné osobnosti moravské meziválečné vědy a průmyslu ve sbírkách Technického muzea v Brně* kládol dôraz na osobnosti Ericha Roučky a Konráda Hrubana a ich písomné pozostalosti. Blok uzatváral príspevok PhDr. Petry Mertovej, PhD., z Technického muzea v Brne *Textilní tvorba brněnských prvorepublikových firem s poukazem na konkrétní doklady ze vzorníka*. Príspevok bol prednesený v zastúpení a zameriaval sa na vzorové knihy, tzv. Musterbuchy produkovaných textílií. Drvivá väčšina textilných podnikov v Brne bola v sledovanom období vo vlastníctve židovských podnikateľov. V dôsledku arizácií počas druhej svetovej vojny, následného znárodnenia, zlučovania podnikov a privatizácii po roku 1989 absentuje veľké množstvo pramenného materiálu.

Po diskusii a prestávke bol otvorený posledný blok *Technické školstvo a kultura*, v rámci ktorého odzneli štyri prednášky. Blok otváral Mgr. Vít Šmerha z Archívu Českého vysokého učení technického v Prahe s príspevkom *Technické vysoké školství a jeho změny v Československu roku 1920*. Primárne sledoval personálne a štrukturálne premeny. Nasledujúce príspevky zasiahli aj do oblasti architektúry. Doc. PhDr. Tomáš Pavlíček, PhD., z Fakulty umění a designu Univerzity J. E. Purkyně z Ústí nad Labem sa venoval vybraným architektonickým a urbanistickým projektom v severozápadných Čechách. Rovnomenný príspevok si kládol za cieľ demonštrovať progresívne štýly a riešenia medzivojnovnej architektúry na modelových budovách daného regiónu. Išlo o továrenský objekt v Litvínove, približne z roku 1928, nemocničný komplex v Ústí nad Labem z roku 1926 a o správnu budovu Spolku pro chemickou a hutnickou výrobu. Osobitnú pozornosť venoval doc. Pavlíček nemocnici, ktorá má byť podľa súčasných informácií asanovaná, čo vyvolalo v radoch historikov architektúry, ale aj pracovníkov pamiatkových ústavov vlnu nesúhlasu a širokú diskusiu. Priemyselnou architektúrou sa zaoberal aj príspevok Ing. Martina Vonku, PhD., a Ing. Roberta Kořínka, PhD., z Fakulty stavební Českého vysokého učení technického v Prahe a Výskumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka, v.v.i. Príspevok *Komínové vodojemy, aneb unikátní technické stavby první poloviny 20. století* bol zameraný primárne na technické riešenia a ich funkciu v kontexte priemyselnej architektúry medzivojnovného obdobia. Posledným príspevkom bloku a zároveň druhého konferenčného dňa bol referát Dr. Mareka Krejčího z Center for Slavic art studies, venovaný pamiatkovej starostlivosti v medzivojnovom období. Jadro príspevku predstavoval náhľad do legislatívneho ukotvenia a upriamania pozornosti na ústredné postavy novozaloženého pamiatkového úradu. Zdôrazňoval spoluprácu medzi historikmi, architektmi a technikmi, pričom nosnou ideou bolo, dať pamiatkovej starostlivosti filozoficko-umelecký rozmer, rezignujúc na dominantnú technickú stránku veci. Taktiež upriamil pozornosť na spor, aplikácia moderných prvkov (materiály, riešenia) verzus zachovanie a úcta voči kultúrnym hodnotám.

Po všeobecnej diskusii a niekoľkých technických pripomienkach bola konferencia ukončená. Ročník 2013 možno z hľadiska kvantity, kvality a tematického rozsahu príspevkov považovať za úspešný. Napriek širokej tematickej škále referátov však možno hovoriť len o zlomku toho, čo obsahuje téma, teda veda a technika v 1. ČSR. Usporiadatelia konferencie predpokladajú vydanie recenzovaného zborníka približne na jeseň roka 2014.

Mikuláš Jančura

HISTORICKÉ MEDZNÍKY VO VÝVOJI KOŠÍC V 20. STOROČÍ.
KOŠICE 10. – 11. OKTÓBER 2013

Historický výskum mesta Košice ponúka ešte stále množstvo nezodpovedaných otázok a nepreskúmaných medzníkov. Práve snaha prehĺbiť poznatky o vývoji Košíc v 20. storočí viedla k uskutočneniu konferencie s rovnomenným názvom *Historické medzníky vo vývoji Košíc v 20. storočí*. Konferencia vznikla aj ako súčasť riešenia projektu VEGA s názvom *Miesta pamäti Košíc I. (historické prelomy a inštitúcie)*. Pracovníci Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach v spolupráci so Spoločenskovedným ústavom Slovenskej akadémie vied v Košiciach privítali hosti v priestoroch Historickej auly Rektorátu UPJŠ.

Úvodný príhovor predniesol prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc., ktorý vyzdvihol prebiehajúci výskum dejín mesta Košice na Katedre histórie FF UPJŠ. Na konferencii odznelo spolu 17 príspevkov v troch sekciách.

Úvodný panel príspevkov otvorila Mgr. Nikola Regináčová, PhD. Hlavným cieľom jej prezentácie s názvom *Migrácia a mesto Košice v období rokov 1880 – 1918* bolo priblížiť mobilitu Košičanov prostredníctvom existujúcich štatistických dokumentov v spomínanom období. Nasledoval príspevok *Školstvo v Košiciach pred a po vzniku prvej Československej republiky*. Mgr. Zlatica Sápsová, PhD., a Mgr. Mária Ďurkovská, PhD., v ňom charakterizovali školské zákony a rozvoj vzdelávania v dualistickom období, ako aj spoločné znaky košických škôl pred a po vzniku prvej Československej republiky. Mgr. Ladislav Gergely v príspevku *Rok 1914 – vplyv prvej svetovej vojny na košickú mestskú správu* podrobne vysvetlil fungovanie verejnej správy v Košiciach, pôsobenie municipiálneho výboru v období dualizmu až po úlohy mestských úradov v prvom období vojny. V podobnej problematike pokračovala PhDr. Jana Šutajová, PhD., s témou *Zmeny vo verejnej správe a ich vplyv na Košice (krajské zriadenie a postavenie mesta)*. Po diskusii k prvému bloku príspevkov v problematike hľadania medzníkov v dejinách Košíc pokračoval Mgr. Milan Olejník, PhD., s príspevkom *Zjednotenie Kresťansko-socialistickej strany a Maďarskej národnej strany – medzník vo vývoji maďarskej politickej reprezentácie po roku 1936*. Výskum košických masových médií a popis periodík s citáciami článkov z novín kompletne predostrel PhDr. Marián Gladiš, PhD., s témou *K postaveniu a úlohám košických masových médií v predmníchovskom a povojnovom Československu*. PaedDr. Alžbeta Bojková, PhD., sa v nasledujúcej prezentácii *Československé štátne reálne gymnázium v Košiciach – najväčšie gymnázium v prvej ČSR* detailne sústredila na základnú líniu vývoja Československého štátneho reálneho gymnázia od jeho založenia až po rok 1938. Plodná diskusia uzavrela prvý panel príspevkov a prednášajúci sa presunuli na obedňajšiu prestávku.

V popoludňajšom, druhom bloku referátov ako prvý vystúpil doc. Attila Simon, PhD., s názvom príspevku *Maďarská menšina v Košiciach počas mníchovskej krízy a Viedenskej arbitráže*. Pozornosť upriamil na národnostné zloženie obyvateľov Košíc prostredníctvom spomienok, dobovej tlače, dostupných číselných údajov a materiálov zo Slovenského národného archívu. Výskum košických Židov, číselné údaje, inštitucionálne zázemie a protizidovské zákony predstavila Mgr. Timea Verešová, PhD., v prezentácii s názvom *Osud košických Židov od novembra 1938 do júna 1944*. Nasledoval príspevok *Viedenská arbitráž a jej vplyv na život Košickej diecézy*, v ktorom doc. PhDr. ThDr. Štefan Lenčíš, PhD., charakterizoval bohatú pastoračnú a misijnú činnosť Košickej diecézy v spomínanom období. Druhý blok prvého dňa uzavrel Mgr. Pavol Matula, PhD., s príspevkom *Postoj Poľska k Viedenskej arbitráži*. Nasledovala diskusia, po ktorej hostia prijali pozvanie na čašu vína.

Druhý deň konferencie (11. októbra 2013) prednášajúci pokračovali v treťom bloku príspevkov. Prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc., v problematike *Zmeny v správe Košíc v rokoch 1945 – 1948* predostrel špecifiká Košíc v spomínanom období, udalosti a osobnosti, ako aj vznik národného výboru v Košiciach. PhDr. Anna Jurová, PhD., sa vo svojom výskume prezentovanom v príspevku *Zväz Cigánov - Rómov na Slovensku po roku 1968* zamerala na vývoj početnej košickej rómskej komunity, ako aj jej aktivity pred a po roku 1968. Následne odznel príspevok PhDr. Ferdinanda Uličného ml. s názvom *Vývoj názorov na erb mesta Košice v 20. storočí*. Po diskusii na tretí blok príspevkov nadviazal Mgr. Vojtech Kárpáty, PhD., s prednáškou na tému *Matica slovenská a Košice 1919 – 1948*. Osud kronikára Olivera Rácza od predvojnového obdobia, jeho život, literárnu činnosť až po jeho smrť predstavila Mgr. Katarína Ráczová-Lokšová v príspevku s názvom *Kronikár Košíc posledného storočia*. V poslednom referáte prof. ThDr. Cyril Hišem, PhD., skúmal vzdelávanie a výchovu kňazov od založenia Košickej diecézy v roku 1804.

Prezentácia s názvom *Teologické vzdelávanie a výchova v Košiciach v rokoch 1918 – 1950* obsahovala aj systém vzdelávania, číselné údaje a zaujímavosti zo života študentov.

Záverčné slová konferencie patrili prof. PaedDr. Štefanovi Šutajovi, DrSc., ktorý sa zúčastneným vrelo poďakoval a predniesol plány i prognózy výskumu dejín mesta Košice do budúcnosti. Výsledkom konferencie bude vedecký zborník, ktorý by mal poslúžiť nielen odborníkom v oblasti histórie, ale aj laickej verejnosti.

Nikola Regináčová

REMEMBERING THE CITY: A GUIDE THROUGH THE PAST OF KOŠICE. KOŠICE 14. OKTÓBER 2013

Dňa 14. októbra 2013 sa v priestoroch Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach konala prezentácia knihy s názvom *Remembering the City: A Guide Through the Past of Košice* (Pamätanie si mesta: sprievodca minulosťou Košíc), ktorá bola súčasťou dvojdného medzinárodného workshopu *Die Transformation der Erinnerung nach 1945: Stadt, Migration und Erinnerung im europäischen Vergleich* (Transformácia spomínania po roku 1945: mesto, migrácia a pamäť v európskom porovnaní). Workshop organizoval nemecký interdisciplinárny výskumný inštitút Collegium Carolinum v spolupráci s Univerzitou Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (UPJŠ) a Európskou sieťou Pamäť a Solidarita. Workshop bol súčasťou projektu *Transformácia spomínania na nútenú migráciu počas druhej svetovej vojny na lokálnej úrovni: miesta, témy a aktéri v postsocialistických priemyselných mestách po roku 1989*, ktorý vedie mníchovský inštitút Collegium Carolinum. Štúdie k dejinám pripomínania si udalostí prezentovali historici z Čiech, Nemecka a Poľska. Jednotlivé príspevky prinášali pohľad na problematiku historickej pamäti, kolektívneho pripomínania si druhej svetovej vojny a migrácií národnostných menšín v jednotlivých mestách východnej časti strednej Európy.

Publikácia *Remembering the City: A Guide Through the Past of Košice* je výsledkom výskumnej práce a spoločného úsilia mladých historikov zo Slovenska, Maďarska, Čiech a Poľska. Editormi boli Veronika Gayer, interná doktorandka Ústavu pre výskum menšín Maďarskej akadémie vied, Slávka Otčenášová, odborná asistentka z Katedry histórie Filozofickej fakulty UPJŠ, a Csaba Zahorán, historik, pracovník Maďarského inštitútu v Bratislave. Partnerov projektu predstavujú nasledujúce inštitúcie: Nadácia Terra Cognita (Budapešť), Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Medzinárodný vyšehradský fond (IVF), Európska sieť Pamäť a Solidarita (ENRS), Balassiho inštitút (Budapešť), Nadácia Res Publica im. Henryka Krzeczowskiego (Varšava), Nakladateľstvo Větrné mlýny (Brno), Archív mesta Košice, Pro Renovanda Cultura Hungariae (Budapešť), Dejepisný spolok v Košiciach, Klub vojenskej histórie Beskydy, Poľský inštitút v Bratislave a ďalší.

Po privítaní účastníkov medzinárodného seminára z Nemecka, Poľska, Čiech a Dánska, autorov publikácie zo Slovenska a Maďarska a odbornej verejnosti (historici, študenti, zástupcovia UPJŠ, pracovníci miestnych múzeí i archívov, členovia miestnych kultúrnych a umeleckých inštitúcií, zástupcovia lokálnych médií) a úvodných slovách moderátora prezentácie knihy, vedúceho Katedry histórie Filozofickej fakulty UPJŠ Martina Pekára, nasledoval príhovor Štefana Franka, prodekanu pre medzinárodné vzťahy, ktorý zastupoval vedenie Filozofickej fakulty UPJŠ. Štefan Franko vo svojom príhovore pozitívne hodnotil agilnosť mladej generácie historikov pri vytváraní kolektívnej pamäti, ktorou sa snažia prekonať prežitky starších historiografií, a poprial publikácii množstvo čitateľov. Za autorský tím vystúpila vedúca projektu zo slovenskej strany Slávka Otčenášová, ktorá poďakovala všetkým autorom za spoluprácu na publikácii a hovorila o motívaciách editorov knihy pri jej zostavovaní i o tom, ako má kniha slúžiť návštevníkom mesta či záujemcom o dejiny – ako návod pri vytváraní ich vlastných percepcií a dojmov o histórii Košíc. Veronika Gayer predstavila knihu ako pôvodnú autorku myšlienky alternatívneho sprievodcu históriou Košíc. Nasledoval príhovor Gábora Lagziho, ktorý prezentoval Nadáciu Terra Cognita a jej aktivity v rámci rozvíjania stredoeurópskej občianskej diplomacie, zhrnul výšky výskumnej činnosti a predstavil vydané publikácie Nadácie Terra Cognita. Riaditeľ Maďarského inštitútu v Bratislave István Kollai hovoril o publikácii v kontexte podobných medzinárodných bilaterálnych rekonziličných iniciatív a ocenil fakt, že takáto spoločná publikácia vôbec vznikla, vyzdvihol náročnú prácu editorov pri sprostredkovaní a rozvíjaní medzinárodnej spolupráce medzi mladými historikmi.

Z recenzentov knihy, ktorými boli Zlatica Sáposová zo Spoločenskovedného ústavu Slovenskej akadémie vied, László Szarka z Historického ústavu Maďarskej akadémie vied a Štefan Šutaj z Katedry histórie Filozofickej fakulty UPJŠ, bol prítomný Štefan Šutaj. Vo svojom príhovore vyzdvihol entuziazmus mladých historikov a ich ohotu a úspechy pri nadväzovaní cezhraničného dialógu a odbornej spolupráci. Medzinárodný rozmer prezentácie sa podarilo dosiahnuť aj vďaka pomoci odborného asistenta Katedry histórie Filozofickej fakulty UPJŠ Maroša Melichárka, ktorý zabezpečil tlmočenie z angličtiny do slovenčiny a naopak.

Kniha *Remembering the City: A Guide Through the Past of Košice* mapuje dejiny mesta v chronologickom slede, s dôrazom na multietnickú a multikultúrnu pestrosť a bohatosť Košíc. Samostatné kapitoly sú venované komunitám, ktoré v minulosti mesto obývali a aj v prítomnosti sú jeho súčasťou: Maďarom, Nemcom, Židom, Rusínom, Poliakom, Čechom a Rómom. Na jednotlivých stránkach publikácie sú zachytené dejiny Košíc očami mladých historikov rôznych národností, s úmyslom prekonať tradičné nazeranie na národný konštrukt a vytvoriť spoločný pohľad na urbánne dejiny mesta Košice. Cieľom projektu je rozvíjanie medzinárodného dialógu o spoločnej histórii a snaha vytvoriť platformu pre budúcu spoluprácu mladých historikov z krajín Vyšehradskej štvorky.

Lucia Kaňuščáková

THE TRANSFORMATION OF MEMORY AFTER 1945: EUROPEAN PERSPECTIVES ON THE CITY, MIGRATION AND REMEMBRANCE. KOŠICE 14. – 15. OKTÓBER 2013

Katedra histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach v spolupráci s mníchovským Collegium Carolinum a Európskou sieťou Pamäť a Solidarita zorganizovala v dňoch 14. – 15. októbra 2013 v priestoroch Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach medzinárodný workshop.

Medzi účastníkmi podujatia boli okrem hostí z Košíc aj prednášajúci doktorandi a doktori z Nemecka, Českej republiky a Poľska. Hlavným iniciátorom myšlienky takéhoto medzinárodného stretnutia bol doc. PaedDr. Martin Pekár, PhD., ktorý pre zúčastnených pripravil výborné pracovné podmienky. Hladkému priebehu workshopu napomohlo aj dobré organizačné zabezpečenie. Príspevky a prezentácie aktívnych účastníkov súviseli najmä s dejinným vývojom po roku 1945, pričom hlavnú úlohu zohrávali spomienky, migrácia a premeny mesta či vybraného regiónu. Konferenčným jazykom bola angličtina a nemčina. Na workshope odznelo spolu 11 príspevkov rozdelených do šiestich sekcií, pričom po každom z nich nasledovala rozsiahla odborná diskusia. Tá poukázala na vysokú úroveň spôsobu uvažovania prítomných nemeckých, českých a poľských hostí, pričom bolo možné pozorovať rozdiel oproti slovenskému konferenčnému prostrediu.

Úvodný príhovor predniesol vedúci Katedry histórie FF UPJŠ doc. PaedDr. Martin Pekár, PhD., ktorý zároveň spolu s Dr. Erikom Franzenom prevzal záštitu nad priebehom podujatia. V prvý deň stretnutia predniesla Alexandra Klein z Berlína formou teoretických a metodických úvah príspevok s názvom *Erinnerung, Gedächtnis, Architektur. Methodische und theoretische Überlegungen*. V podobnej problematike pokračoval Erik Franzen z Mníchova na tému *Erinnern in der „dritten Stadt“*. *Von der Geschichtsfindung in der ehemaligen „2. Sozialistischen Wohnstadt“ Hoyerswerda nach 1989*. Prvý blok uzavrela Eva Kübler zo Saarbrückenu, ktorá výsledky svojho výskumu prezentovala pod názvom *Die Evakuierungen im deutsch-französischen Grenzraum während des Zweiten Weltkriegs in ihrer erinnerungsgeschichtlichen Dimension nach 1945*.

Po obednejšej prestávke nasledovalo rokovanie v druhej sekcií, ktorej východiskovými témami boli spomienky na konflikty v mestách a regiónoch. Karina Hoření z Brna predniesla príspevok *Conflicting Memories in a Border Region of the Czech Republic: The City of Liberec*. Po rozsiahlej diskusii pozornosť publika pritiahla téma Frauke Wetzel z Drážďan s názvom *„Brücke der Versöhnung“? Annäherung, Konflikt und Kontinuität. Erinnerungskultur nach 1989 in einer nordböhmischen Stadt*.

Po prestávke nasledovali príspevky tretej sekcie. Na vývoj v hornom Sliezsku a Katoviciach po roku 1989 poukázala Juliane Tomann z Berlína vo svojej prezentácii *Von der sozialistischen Industrietropole zur Gartenstadt? Die Neuinszenierung Geschichte im oberschlesischen Katowice nach 1989*. Ulrike Lang z mesta Lodž sa zamerala na výskum svojho rodiska v období rokov 1959 až 2010 v prís-

pevku s názvom *Der Wandel der Erinnerungskultur in Lodz 1959 – 2010 am Beispiel des „Museums der Unabhängigkeitstraditionen“*.

V poslednej sekcii prvého dňa vystúpila Darina Majerníková z Mnichova s analyzujúcim príspevkom *Befreiung oder Okkupation? Erinnerung an die US-Armee in Westböhmen in der sozialistischen Tschechoslowakei*, a následne odznel príspevok *Bergarbeiterkolonien im Wandel der Zeit: Erinnerungstücker an „alte Zeiten“ in heutigen sozialen Brennpunkten?* od Nikoly Horákovéj z Ostravy. Po poslednej diskusii sa všetci účastníci presunuli na slávnostnú večeru.

Druhý deň workshopu sa niesol v uvoľnenej atmosfére. Katalin Deme z Aarhusu v príspevku *Memorial Encounters with the Holocaust within the State and the Civic Sector in Post-Socialist Bratislava, Budapest and Prague: Actors, Ideologies, Urban Identities* skúmala vývoj v postsocialistických mestách, ako boli Bratislava, Praha či Budapešť. Poslední prednášajúci Barbora Spalová a Paul Bauer z Prahy vystúpili s príspevkom: *A „Stone“ in Nový Bor: An Opened Plebiscite About the Collective Memory*. Nasledovala spoločná diskusia viažuca sa k všetkým príspevkom, ktoré v priebehu dvoch dní odzneli. Dôležitým aspektom celého stretnutia bola okrem možnosti vzájomných rozhovorov a konfrontácie diskutujúcich aj možnosť nadviazať perspektívne kontakty do budúcnosti.

Nikola Regináčová

STRETNUTIE MLADÝCH HISTORIKOV III. ČLOVEK, SPOLOČNOSŤ, DOBA. KOŠICE 16. – 17. OKTÓBER 2013

Výmena informácií na vedeckej úrovni medzi doktorandmi a mladými historikmi by už dnes mala byť štandardom, ktorý garantuje kvalitný historický výskum nastupujúcej generácie vedeckých pracovníkov na pôde slovenských univerzít, výskumných ústavov, archívov, múzeí, knižníc a iných inštitúcií zaoberajúcich sa históriou a všetkým, čo s ňou súvisí. S týmto cieľom doktorandi Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach zorganizovali v septembri 2011 prvý ročník vedeckej konferencie s názvom *Stretnutie mladých historikov na tému Spoločnosť, kultúra a každodennosť v dejinách Slovenska*. Záujem o účasť na tomto podujatí prejavili nielen doktorandi a mladí historici zo Slovenska, ale aj z Českej republiky, Poľska, Nemecka a USA. O potrebe vedeckej konferencie tohto typu i o jej úspešnosti svedčí v poradi už tretí ročník uvedeného podujatia, organizovaný v dňoch 16. – 17. októbra 2013 na pôde Rektorátu Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Súčasnými trendmi v prezentácii výsledkov historického výskumu, ktoré sú v európskych krajinách s vyššou úrovňou vedeckovýskumnej činnosti samozrejmosťou, signalizovali potrebu transformácie spomínanej konferencie z hľadiska obsahu, metodológie i štruktúry. Aby sa dosiahol hlavný cieľ týchto stretnutí, a teda efektívna výmena relevantných výsledkov kvalitného historického výskumu, bolo nevyhnutné prepracovať vnútornú štruktúru organizovaného podujatia po stránke obsahovej i metodologickej. Po skúsenostiach z predchádzajúcich ročníkov bolo žiaduce, aby sa prezentácia výsledkov historického výskumu jednotlivých účastníkov neobmedzovala na strohé prečítanie alebo prednesenie príspevku, ale aby tu bola prítomná i konštruktívna kritika, schopnosť argumentovať a obhájiť svoje tvrdenia, a tiež schopnosť sebareflexie, ktorá by mala byť u vedeckých pracovníkov nevyhnutnosťou. Uvedené ambície poskytnúť nový pohľad na historický výskum a potrebu zmeniť prístup doktorandov k vedeckej práci ako takej sme sa pokúsili naplniť na už spomínanom treťom ročníku vedeckej konferencie *Stretnutie mladých historikov III.*, teraz na tému *Človek, spoločnosť, doba*. Snahu košických doktorandov a vedeckých pracovníkov prispôbiť uvedené podujatie súčasným vedeckovýskumným trendom a pozdvihnúť historický výskum nastupujúcej generácie historikov na európsku úroveň ocenila aj Slovenská historická spoločnosť, pod patronátom ktorej sa konferencia organizovala. Na organizácii sa podieľali tiež Historický ústav SAV a Spoločenskovedný ústav SAV. Odbornými garantmi konferencie boli PhDr. Eva Kowalská, DrSc., PhDr. Rastislav Kožiak, PhD., PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., doc. PaedDr. Martin Pekár, PhD., a prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc. Organizačný výbor tvorili doktorandi a odborní asistenti Katedry histórie FF UPJŠ, PaedDr. Alžbeta Bojková, PhD., Mgr. Mikuláš Jančura, PhD., Mgr. Drahoslava Magdoško, PhD., Mgr. Nikola Regináčová, PhD., Mgr. Martin Drobňák, Mgr. Nikoleta Dzurikaninová a Mgr. Pavol Kacvinský. Stretnutie mladých historikov slávnostne otvorila predsedníčka organizačného výboru Mgr. Zuzana Tokárová a svojimi príhovormi vedúci Katedry histórie doc. PaedDr.

Martin Pekár, PhD., a dekan Filozofickej fakulty UPJŠ prof. PhDr. Ján Gbúr, CSc., ktorý zároveň nad týmto podujatím prevzal záštitu.

Konferencia bola organizovaná v dvoch paralelne prebiehajúcich sekciách, ktoré obsahovali príspevky chronologicky rozdelené na dejiny do roku 1918 a dejiny po roku 1918. Novým prvkom bola prítomnosť garantov jednotlivých prednáškových blokov, ktorí reprezentovali rôzne univerzitné pracoviská a ostatné vedeckovýskumné inštitúcie. Ich úlohou bolo prostredníctvom vopred pripravených komentárov kriticky zhodnotiť prednášané príspevky a poskytnúť tak autorom objektívny pohľad na nimi spracované témy, usmerniť ich v ďalšom spracovávaní problematiky, ale taktiež poukázať na prípadné nedostatky obsahového, metodologického alebo formálneho charakteru. Každá sekcia bola rozdelená do blokov, ktoré pozostávali z troch pätnásťminútových prednášok. Po ich prezentácii sa ku každej z nich osobitne vyjadril garant daného bloku a následne mali možnosť reagovať aj samotní autori prednesených príspevkov. Na záver jednotlivých blokov bol vždy vyhradený priestor na spoločnú diskusiu.

V sekcii dejín do roku 1918 odznelo v prvý deň konferencie v štyroch blokoch dvanásť príspevkov. Garantom prvého bloku bola PaedDr. Marta Sendeková, PhD., ktorá hodnotila príspevok Mgr. Michala Habaja, PhD., s názvom *Historické a nehistorické prvky Behistunského nápisu Dareia Veľkého*, príspevok PhDr. Tomáša Kloknera s názvom *Sociálna starostlivosť o deti v antickom Ríme (na príklade v Itálii pôsobiacich alimentačných nadácií)* a príspevok PhDr. Lucie Tokárovej s názvom *Priebeh rímskej expanzie do Podunajska v antických prameňoch*. Vzhľadom na to, že garant tohto bloku sa z pracovných dôvodov nemohol konferencie osobne zúčastniť, komentáre k jednotlivým príspevkom prečítal moderátor bloku Mgr. Pavol Kacvinský. Podobná situácia nastala aj pri druhom bloku, kde bola garantom Mgr. Marcela Dovelová, PhD. Jej komentáre k príspevkom PhDr. Vladimíra Vaska – *Henrich z Kószegu a poslední Arpádovci*, Mgr. Tomáša Hrubého – *Zaniknuté stredoveké osady na hornom Ponitri* a Mgr. Lukáša Tkáča – *Výskum stredovekého osídlenia Liptova vo svetle slovenskej historiografie* prečítal opäť moderátor bloku Mgr. Pavol Kacvinský. Tretí blok prvej sekcie moderoval Mgr. Drahoslav Magdoško, PhD., a garantmi boli PhDr. Pavol Maliniak, PhD., a už spomínaná PaedDr. Marta Sendeková, PhD., ktorá sa konferencie nezúčastnila. K jednotlivým prednášajúcim sa tak osobne vyjadril iba prvý z garantov. Odznel príspevok Mgr. Pavla Kacvinského *Najstaršia sakrálna architektúra Košíc do roku 1500*, Mgr. Júlie Suslovej *Benediktínske kláštory v Ludaniciach a Veľkom Klíži ako fundácie svetských osôb a ich postavenie v regióne stredného Ponitria v stredoveku* a príspevok Mgr. Lucie Kodišovej a ThDr. Petra Jana Vinša *Altare Portatile ve vrcholnom a pozdním stredoveku – sociálni a kultúrne aspekty na pomezí liturgiky a dejín umění*. PhDr. Pavol Maliniak, PhD., bol garantom aj pre posledný blok prednášok, ktorý uzavrel prvý deň konferencie v prvej sekcii. Vyjadroval sa k príspevku Mgr. Tomáša Homofu s názvom *Vojenské ťaženie Mateja Korvína do českých krajín v rokoch 1468 – 1469*, Mgr. Kateřiny Pražákovéj, Ph.D., s názvom *Obraz stredovýchodní Evropy ve zpravodajství české šlechty od poloviny 15. do konce 16. století* a k príspevku Mgr. Tomáša Januru, PhD., s názvom *Aristokratická rezidencia Illésházyovcov v Dubnici nad Váhom*.

Sekcia dejín po roku 1918 pozostávala prvý deň konferencie z troch blokov, kde odznelo desať príspevkov. Úvodný blok moderovala Mgr. Nikola Regináčová, PhD., a jeho garantom bol Mgr. Martin Jarinkovič, PhD. Svoj výskum prezentovali Mgr. Milan Sovilj s príspevkom *Činnosť slovenské menšiny v Jugoslávii proti Slovenskému štátu v letech 1939 – 1941: Príspevek k jugoslávsko-slovenským vzťahom na začiatku druhej svetovej války*, Mgr. Jana Bauerová s príspevkom *Zriadenie a chod vyslanectva Slovenskej republiky v Bukurešti v rokoch 1939 – 1944* a PhDr. Tomáš Černák s príspevkom *Roztržka medzi Titom a Stalinom a jej dopad na udalosti v ČSR počas roka 1948*. V druhom bloku zastával úlohu garanta doc. PaedDr. Martin Pekár, PhD., pod moderátorským vedením Mgr. Mikuláša Jančuru, PhD. Hodnotil príspevok Mgr. Igora Strniska – *Slovenské a české pravicové polovojenské zoskupenia v medzivojnovnej ČSR*, Mgr. Zuzany Tokárovej – *Zákon a poriadok (medzníky vývoja mocensko-represívneho aparátu na Slovensku v rokoch 1939 – 1945)* a Mgr. Aleny Mikulášovej, PhD., a Mgr. Miroslava Palárika, PhD., – *Ovládnutie verejného priestoru počas druhej svetovej vojny na príklade mesta Nitra (sonda do problematiky)*. Posledný blok sekcie dejín po roku 1918 prvého dňa konferencie, ktorého garantmi boli PhDr. Richard Pavlovič, PhD., a PhDr. Ludovít Hallon, CSc., moderovala Mgr. Zuzana Tokárová. Príspevok Mgr. Valérie Pulenovej s názvom *Biskup Dr. Juraj Schopper v kultúrnom živote Rožňavy v 2. polovici 19. storočia* a Mgr. Jozefa Špilku s názvom *Rudolf Strechaj – funkcionár vo vrcholnej politike* hodnotil prvý z uvedených garantov, PhDr. Richard Pavlovič, PhD. K ďalším dvom príspevkom, konkrétne od Mgr. Milana Rudíka – *Proměna sociálních struktur na pozadí vývoje automobilových klubů*

v Československu v letech 1918 – 1933 a od Mgr. Mikuláša Jančuru, PhD. *Vplyv svetovej hospodárskej krízy na rozvoj osobného automobilizmu na území Slovenska v československom kontexte sa vyjadroval* PhDr. Ľudovít Hallon, CSc.

Obe sekcie uzavrela diskusia k prezentovaným príspevkom, po ktorej nasledoval krátky program vo forme fakultatívnej prehliadky mesta. Priestor na vzájomnú diskusiu v menej formálnom duchu poskytol večerný raut, organizovaný Katedrou histórie FF UPJŠ pre všetkých účastníkov konferencie.

Nasledujúci deň boli na programe v oboch sekciách dva bloky príspevkov. Sekciu dejín do roku 1918 otvoril blok pod moderátorskou taktovkou Mgr. Nikoly Regináčovej, PhD. Garantom bloku bola PhDr. Eva Kowalská, DrSc., ktorá hodnotila príspevky Mgr. Evy Benkovej s názvom *Obraz vinohradníctva a vinárstva na panstve Červený Kameň v 17. storočí*, Mgr. Evy Ondrušovej s názvom *Proces utvárania mierovej zmluvy z roku 1711 (Satumársky mier)* a Mgr. Márie Pitákovéj s názvom *Urbárska regulácia Márie Terézie*. Druhý blok, ktorého garantom bol Mgr. Karol Hollý, PhD., moderovala Mgr. Zuzana Tokárová. Výsledky svojho doterajšieho výskumu tu prezentovali Mgr. Nikola Regináčová, PhD., v príspevku *Národnostné a náboženské zloženie obyvateľov Košíc v 1. polovici 19. storočia prostredníctvom štatistických dokumentov*, PhDr. Marián Liščák v príspevku s názvom *Hospodárske a sociálne pomery v meste Čadca v období prvej polovice 19. storočia* a Mgr. Nikoleta Dzurikaninová v príspevku *Vzťahy medzi Francúzskom a Rakúsko-Uhorskom v druhej polovici 19. storočia*.

Prvý blok druhej sekcie, ktorého garantom bol prof. PaedDr. Štefan Šutaj, DrSc., moderovala v druhý deň konferencie PaedDr. Alžbeta Bojková, PhD. Hodnotené boli príspevky Mgr. Eduarda Lainca *Poľská kuriérska služba a ilegálny odboj v okrese Stará Ľubovňa 1939 – 1944*, Mgr. Niny Sozanskej *Žena očami týždenníka Nový svet v rokoch 1939 – 1941* a príspevok Mgr. Kataríny Kožákovej pod názvom *„Chceme vybudovať pre naše deti svet plný krás a radosti zo života“ alebo „novooobjavený“ ženský potenciál pri výstavbe Československej republiky 1945 – 1948*. Posledný blok druhej sekcie podujatia hodnotila ako garant Mgr. Zlatica Sáposová, PhD., pod moderátorským vedením Mgr. Martina Drobňáka. Odznel príspevok PaedDr. Zuzany Krupovej s názvom *Vybrané demografické charakteristiky obyvateľov miest Banská Bystrica a Zvolen podľa matrik sobášených v rokoch 1880 – 1920*, PaedDr. Alžbety Bojkovej, PhD., s názvom *Zlodeji práce alebo štrikovia osvety? (Pôsobenie českých učiteľov na košických stredných školách v medzivojnovom období)* a Mgr. Zuzany Pivkovej s názvom *Evanjelické a. v. školstvo na Slovensku v medzivojnovom období a osudy jeho protagonistov*.

Po ukončení diskusie v oboch sekciách sa za prítomnosti všetkých spomínaných garantov v Historickej aule Rektorátu UPJŠ konalo záverečné vyhodnotenie celého podujatia. Treba zdôrazniť, že počas dvoch dní konferencie odzneli na adresu autorov jednotlivých príspevkov prevažne kritické komentáre, ktoré sú v prvom rade nespochybniteľným dôkazom toho, že výchova mladých vedcov a doktorandské štúdium v oblasti histórie sa nie vždy uberať tým správnym smerom. V jednotlivých prednáškových blokoch totiž podľa slov viacerých garantov odzneli aj také príspevky, ktoré často nedosahovali ani úroveň seminárnej práce študenta na bakalárskom stupni štúdia. Ťažko povedať, kde sa stala chyba a čo v systéme doktorandského štúdia v odbore história zlyháva. Okrem prehliadnuteľnej formálnej stránky, štruktúry jednotlivých príspevkov, či nie celkom správne zvolenej metodiky spracovania predmetnej problematiky bola totiž často kritizovaná i odborná úroveň samotného textu, ktorá nezodpovedala úrovni študenta doktorandského štúdia, zle koncipovaný názov príspevku, často totožný s témou samotnej dizertačnej práce, ktorej realizácia takto strácala svoj zmysel, alebo veľmi slabý, ba dokonca nulový vlastný vedecký prínos do súčasnej historickej vedy. Z uvedeného vyvstáva otázka, ako je možné, že aj napriek odbornému vedeniu každého doktoranda odznejú na vedeckej konferencii aj také príspevky, ktoré s kvalitným historickým výskumom nemajú takmer nič spoločné. Je príčinou nedostatočná pripravenosť doktoranda, nezáujem alebo pracovná vyťaženosť školiteľa, či celkové nastavenie systému vysokoškolského vzdelávania v Slovenskej republike, ktorý stále preferuje kvantitu na úkor kvality? Keďže našim cieľom nie je len poukazovať na uvedené nedostatky, ale predovšetkým hľadať možné riešenia skvalitnenia vedeckovýskumnej činnosti, čo bolo a je cieľom organizovaného podujatia, dovoľujem si v mene všetkých doktorandov a odborných asistentov Katedry histórie FF UPJŠ, ktorí sa podieľali na organizovaní tretieho ročníka Stretnutia mladých historikov, pozvať na budúci rok na našu vedeckú konferenciu nielen doktorandov, ale aj ich školiteľov. Len za prítomnosti všetkých zložiek, ktoré sa podieľajú na realizácii doktorandského štúdia, je možné prostredníctvom konštruktívnej diskusie a vzájomnej konfrontácie dospieť k reálnym riešeniam, ktoré posunú vzdelávanie nastupujúcej generácie historikov na európsku úroveň, čoho výsledkom budú konkurencieschopní absolventi

doktorandského štúdia, ktorí majú čo ponúknuť nielen slovenskej vede, ale aj vedeckým inštitúciám v zahraničí.

Zároveň vyjadrujem veľkú vďaku za odvahu všetkým, ktorí sa zúčastnili tohtoročného Stretnutia mladých historikov, a verím, že na budúci rok sa stretneme ešte vo väčšom počte. Dúfam, že účasť na tomto podujatí a všetky pozitívne i negatívne komentáre, ktoré na adresu účastníkov odzneli, boli vnímané ako podnet na vlastný odborný rast, a tiež ako cenná skúsenosť využiteľná pri príprave na ďalšie vedecké konferencie. Zároveň verím, že všetkým účastníkom konferencie utkveli Košice v pamäti a že tu nadviazali nové kontakty a priateľstvá, čo bolo tiež jedným z cieľov tohto stretnutia. Veľká vďaka patrí vedúcemu Katedry histórie FF UPJŠ v Košiciach doc. PaedDr. Martinovi Pekárovi, PhD., za vynikajúcu organizáciu podujatia, ďalej Slovenskej historickej spoločnosti, Historickému ústavu SAV a Spoločenskovednému ústavu SAV. V neposlednom rade by som sa rada poďakovala garantom jednotlivých prednáškových blokov za ich čas na prípravu konštruktívnych komentárov, za cenné rady i za ich aktívnu účasť v rámci diskusií počas celého trvania konferencie. Na záver ďakujem členom organizačného výboru z Katedry histórie pod vedením Mgr. Zuzany Tokárovej za plynulý priebeh celého podujatia. Dovoďenia o rok na *Stretnutí mladých historikov IV*.

Alžbeta Bojková

ZASADNUTIE ČESKO-SLOVENSKEJ KOMISIE HISTORIKOV – VEDECKÝ SEMINÁR CENTRUM A PERIFÉRIA V ČESKOSLOVENSKU (REGIÓN A JEHO VYMEDZOVANIE). KOŠICE 21. – 23. OKTÓBER 2013

Užšie kontakty a spoluprácu, ktoré boli ešte pred dvadsiatimi rokmi také samozrejme, pomáha udržiavať i rozvíjať Česko-slovenská komisia historikov. Schádza sa dvakrát ročne, striedavo v Česku a na Slovensku. Naposledy, v dňoch 21. – 23. októbra 2013, zasadala v Košiciach, keď sa úlohy partnerskej domácej inštitúcie zhostila Katedra histórie Filozofickej fakulty UPJŠ. Išlo už o 39. stretnutie členov komisie. Podporu poskytla Slovenská historická spoločnosť pri SAV a Historický ústav SAV. Záštitu nad rokovaním historikov z oboch krajín prevzali primátor mesta Košice Richard Raši a rektor UPJŠ Ladislav Mirossay. S košickým primátorom sa členovia komisie stretli osobne aj na slávnostnom prijatí v Historickej radnici.

Sprievodným podujatím určeným tiež pre verejnosť bol vedecký seminár so zameraním na problematiku regionalizmu, ktorý sa konal v Historickej aule Rektorátu UPJŠ 21. – 22. októbra. Forma seminára umožnila prednášajúcim rozsiahlejšie vystúpenia a tak aj podrobnejšie predstavenie tém. Tie sa týkali jednak vybraných príkladov vzťahu centra a periférie z našich najnovších dejín, jednak teoretických východísk pre dané bádanie. Úvodná prednáška Róberta Ištoka bola venovaná práve jednej takejto potencionálnej inšpirácii z iných humanitných odborov. Odznela v popoludňajších hodinách prvého dňa s názvom *Centrum a periféria v kontexte historicko-konfliktného sociologického prístupu Steina Rokkana*, keď Róbert Ištok predstavil postupy a poznatky známeho nórskeho sociológa, ktoré by mohli byť podnetné aj pre historický výskum.

Prednášky druhého dňa sa už týkali vybraných spoločenských a politických javov, najmä z obdobia Československej republiky. Ako prvý Peter Švorc podal podrobný prehľad vývinu postojov a názorov v problematike *Východné Slovensko ako fenomén v slovenskej historiografii*. Špecifické dôvody boli podnetom na to, že tento región pútal značnú pozornosť historikov (i politikov) od 19. storočia vlastne až po súčasnosť. Ďalej Jiří Pernes poukázal na historický vývoj v prednáške *Čechy a Morava – centrum a periférie*. Politické postavenie Moravy, ktorá mala aj v súštatí Rakúsko-Uhorsko status krajiny s vlastnou ústavou, zásadne zmenila centralizácia v novej Československej republike. To sa v povedomí jej obyvateľstva odrzkaďluje až dodnes. Následne Martin Pekár nadviazal na úvodnú prednášku venovanú dielu Steina Rokkana. Vo svojom vystúpení sa totiž zameral na niektoré teoretické aspekty a možnosti aplikácie prístupu daného sociológa, a to na príklade témy *Od národných/slovenských dejín k dejinám... Čoho? Riešenie otázky štátneho usporiadania v prvej republike priblížil ďalej Matej Hanula prostredníctvom príspevku Regionalizmus v 1. ČSR*. Napokon Attila Simon vystúpil s referátom *Na periférii dvoch naratív. Kde sa píšú dejiny južného Slovenska?* Upriamil pozornosť na okolnosť, že hoci sa tento termín všeobecnejšie používa, nemá vyhranený politický a historický obsah a tiež po geogra-

fickej stránke ide len o vágne definované územie. Hlavnou charakteristikou daného pojmu ostáva tak predovšetkým prítomnosť maďarského obyvateľstva. Slovenská a maďarská historiografia sa pritom vo svojich postojoch i v samotnej terminológii týkajúcich sa tohto územia v dejinách 20. storočia často výrazne líšia.

Je charakteristické, a to pre stredoeurópske krajiny azda ešte viac než pre tie západoeurópske, že polarita vzťahu centra a periférie spočíva najmä v politických faktoroch. Tie boli určujúcim prvkom aj v témach referujúcich historikov. Seminár poskytol priestor pre ich komplexnejšie predstavenie a hlbšie prediskutovanie. Samotné zasadnutie komisie bolo prirodzene tiež platformou pre zhodnotenie jej činnosti.

Drahoslav Magdoško

SPOLOČNOSŤ A KNIŽNÁ KULTÚRA (KNIŽNICE – OSOBNOSTI – UDALOSTI). PREŠOV 11. NOVEMBER 2013

Na pôde filozofickej fakulty v Prešove sa dňa 11. novembra 2013 uskutočnila vedecká konferencia s názvom *Spoločnosť a knižná kultúra (knižnice-osobnosti-udalosti)*. Podujatie zorganizoval Inštitút histórie filozofickej fakulty Prešovskej univerzity (IH FF PU) v rámci týždňa vedy a techniky na Slovensku v roku 2013, a zároveň vzniklo ako súčasť riešenia dvoch grantových vedeckých projektov riešených na Inštitúte histórie, konkrétne VEGA č. 1/0278/12: Šľachtické knižnice na východnom Slovensku a VEGA č. 1/0115/12: Historický vývin východného Slovenska v kontexte moderného národného vývinu Slovákov v 19. a v prvej polovici 20. storočia.

Konferenciu otvorili a moderovali vedúce riešiteľských kolektívov Mgr. Marcela Domenová, PhD. a doc. PhDr. Libuša Franková, CSc. Rokovanie prebiehalo v rámci za sebou nasledujúcich chronologicky rozdelených sekcií.

V prvej sekcii vystúpili piati prednášajúci. S témou *Vybrané tlače – fragmenty zo 16. storočia v šľachtickej knižnici Szirmayovcov (hľadaj sa Szirmay v Szirmayovi)* sa predstavila Mgr. Marcela Domenová, PhD. (IH FF PU), ktorá v prednáške analyzovala niektoré tlače 16. storočia v rozsiahlej Szirmayovskej knižnici. Zároveň poukázala na východiská riešenia problémov pri identifikácii proveniencie szirmayovských tlačí. Na prednášku nadviazala aj v poradí druhá prednášajúca Mgr. Mariana Čentéšová (IH FF PU) s príspevkom *Tlače 17. storočia vo fonde Szirmayovskej knižnice*, kde predstavila svoj nedávny výskum skutkového stavu a obsahového zaradenia tlačí 17. storočia v Szirmayovskej knižnici, ktorá je súčasťou kolegiálnej historickej knižnice v Prešove. Časť programového výskumu archívne zachovaných hudobnín v šľachtických knižniciach na východnom Slovensku predstavila PaedDr. Slávka Kopčáková, PhD. (Inštitút estetiky, vied o umení a kulturológie FF PU) v príspevku s názvom *Šľachtická knižnica a hudobniny v pozostalosti Pillerovcov v MV SR, Štátnom archíve v Prešove*. Tretí referát v poradí prezentovala dvojica vedeckých pracovníkov Mgr. Tomáš Janura, PhD. (Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava) a Mgr. Miriam Poriežová, PhD. (Univerzitná knižnica v Bratislave). V príspevku „*Starý kancionálík bez predku a konca*“ – *Alexander Benický z Priboviec a jeho knižnica* bol predstavený genealogický a životopisný profil Alexandra Benického a analyzovaná drobná tlač určená na náboženské účely v slovenskom jazyku. Posledný príspevok s názvom *Zaujímavé hospodárske tlače v historickej knižnici Zamojských v Starej Lubovni* predniesol PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD. (IH FF PU), v ktorom predstavil časť výskumu v historickej knižnici Zamojských, ktorej fond nebol dosiaľ podrobne preskúmaný.

Druhý blok prednášok otvoril referát PhDr. Janky Petőczovej, CSc. (Ústav hudobnej vedy SAV) s názvom *Pramene knižnej kultúry na Spiši z obdobia raného novoveku a hudobná kultúra spišských miest*. Knižnej kultúre v regióne Spiša sa venovala aj Mgr. Monika Bizoňová, PhD. (IH FF PU) v referáte *Knižnica Spišskej kapituly a jej pamiatky*, v ktorom predstavila nielen najstaršie rukopisné a tlačené diela knižnice, ale aj proces a výsledok rekonštrukcie priestorov knižnice, ktorá nedávno prebehla. Mgr. Annamária Kónyová, PhD. (IH FF PU) sa venovala problematike kalvínskych bohoslužobných kníh na území východného Slovenska v príspevku s názvom *Kalvínske bohoslužobné knihy vo východoslovenskom nárečí a ich význam pre slovenských kalvínov na východnom Slovensku v 18. storočí*. Mgr. Valéria Pulenová predniesla zaujímavú prednášku o málo prebádanéj téme s názvom *Z dejín školských*

knížnic v Rožňave v 19. storočí (Rímskokatolícke hlavné gymnázium a Evanjelické a. v. gymnázium). Čiastkovým výsledkom dlhodobého výskumu spoločenského života na prešovskom evanjelickom kolégiu v 19. storočí bola prednáška doc. PhDr. Libuše Frankovej, CSc. (IH FF PU), ktorá mala názov *Študentské knižnice na prešovskom Kolégiu v 19. storočí*. Blok napokon uzavrela Mgr. Kamila Fircáková (SNM – Múzeum židovskej kultúry v Bratislave) s referátom *Knižnice hornouhorského maďarského vzdelávacieho spolku (FEMKE, 1883 – 1919) na východnom Slovensku*.

Štvrtý blok prednášok pozostával z troch prednášok chronologicky vymedzených koncom 19. a prvou polovicou 20. storočia. Ako prvý prezentoval príspevok s názvom *Obraz „procesu poslovenčovania Prešova“ na stránkach východoslovenskej tlače v rokoch 1919 – 1920* PhDr. Ján Džujko, PhD. (IH FF PU). Problematiky etnickej identifikácie sa dotkol aj ThLic. Michal Glevaňák (Univerzitná knižnica PU) v referáte *Etnodiferenciácia Slovákov v rámci gréckokatolíckej cirkvi na pozadí prekladov liturgických textov do slovenčiny*. PhDr. Henrieta Žažová, PhD. (Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Bratislava) napokon prezentovala tretí príspevok s názvom *Knižnice východného Slovenska v agende pamiatkových orgánov v rokoch 1919 – 1951*.

Posledný piaty rokovací blok otvorila doc. PhDr. Nadežda Jurčišinová, PhD. (IH FF PU) s príspevkom *Prvý povojnový školský inšpektor na Šariši Pavol Gallo*. Napokon odzneli posledné dva príspevky Mgr. Lucie Šteflovej (IH FF PU) *Kultúrno-osvetová činnosť manželov Gregorovcov v prvej polovici 20. storočia s dôrazom na východné Slovensko* a Mgr. Luciány Hoptovej, PhD. (IH FF PU) s názvom *Nikolaj Mazurkevič a jeho pôsobenie na východnom Slovensku*.

Podnetné a kvalitné príspevky, ktoré odzneli na konferencii, ukázali, že myšlienka spojenia dvoch grantových projektov s príbuznými témami s cieľom zorganizovať vedecké podujatie mala svoje opodstatnenie. Jednotlivé príspevky boli sprevádzané názornými power-pointovými prezentáciami a prebehla aj priateľská a konštruktívna diskusia. Stretnutie podnietilo i nové výskumné aktivity účastníkov podujatia. Odborná verejnosť sa určite dočká aj publikovania odznených prednášok v plánovaných zborníkoch.

Mariana Čentéšová

HOSTOVSKÉ PREDNÁŠKY NA KATEDRE HISTÓRIE FF UPJŠ. KOŠICE 24. SEPTEMBER – 28. NOVEMBER 2013

Katedra histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach od začiatku zimného semestra 2013/2014 sprostredkovala svojim študentom možnosť stretnúť sa, vypočuť si a diskutovať s historikmi zo Slovenska a Čiech a výnimočne aj s jedným z aktérov posledných významných historických udalostí v novodobých dejinách Slovenska. Stretnutia sa uskutočnili vo forme hosťovských prednášok, ktoré pozvaní hostia uskutočnili na pôde Katedry histórie FF UPJŠ. Prednášky neboli zamerané len na vybranú problematiku, prípadne obdobie, ale poskytli široký záber tém z rôznych historických udalostí. Vyšli tým v ústrety všetkým svojim študentom, či už sa zaujímajú viac o stredovek, novovek, alebo o dvadsiate storočie. Od začiatku septembra do konca novembra hosťovalo v priestoroch katedry šesť prednášateľov, pričom posledný z nich predstavil študentom dve odlišné témy, takže spolu sa zrealizovalo sedem prednášok. Ako prvý sa predstavil doc. PhDr. Martin Šandera, Ph.D., z Historického ústavu Univerzity Hradec Králové. Svoj príspevok s názvom *Česko-uherské vzťahy ve stredoveku* prezentoval študentom 24. septembra 2013. V októbri sa uskutočnili dve prednášky. Najprv vystúpil 7. októbra s problematikou *Každodenný život na Slovensku v období budovania socializmu* Mgr. Matej Medvecký, PhD., pracovník Ústavu pamäti národa v Bratislave, sekcia vedeckého výskumu. Po ňom sa 15. októbra prihovoril poslucháčom Mgr. Miroslav Michela, PhD., z Historického ústavu Slovenskej akadémie vied, ktorý súčasne prednáša aj na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Vo svojom príspevku sa zamerl na tému *Maďarský iredentizmus a Československo 1918 – 1938*.

V novembri sa uskutočnili štyri prednášky. Tému *Mystra na Peloponéze – posledná pevnosť Byzantincov* predstavil 25. novembra Mgr. Martin Konečný, PhD., zo Slovenskej byzantologickej spoločnosti. Nasledujúci deň po ňom vystúpil JUDr. Ján Čarnogurský, právnik, dlhoročný politik a tiež aktér udalostí spätých s pádom komunistického režimu v roku 1989. Pôvodne mal jeho príspevok názov *Slováci a Česi – poučenie z dejín*, napokon sa zamerl na tému *Vymedzenie geopolitického priestoru Slovenska*.

Dňa 28. novembra sa na pôde katedry uskutočnili dve prednášky, ktoré predniesol doc. PhDr. Václav Štěpánek, Ph.D, pôsobiaci na Ústave slavistiky Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne. Téma prvej prednášky znela *Měl v Jugoslávii mír šanci?*, a po nej nasledovalo *Křesťanství a islám na Balkáně v dobách Osmanské říše*.

V priestoroch Katedry histórie sa v zimnom semestri 2013/2014 zrealizovali okrem uvedených prednášok dve podobné aktivity. Dňa 21. októbra sa uskutočnil workshop s názvom *Z väzenia až na vrchol moci: Gustáv Husák 1960 – 1971*. Odborným garantom bol PhDr. Zdeněk Doskočil, Ph.D., z Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky. Prvým bodom programu bola prednáška s diskusiou, potom nasledovala analýza audiovizuálneho materiálu. Udalosť zo 17. novembra 1989 si Katedra histórie pri ich výročí pripomenula nasledujúci deň, teda 18. novembra, *Projekciou filmov o období komunistické neslobody*. Išlo o videoprojekciu dokumentárnych filmov Ústavu pamäti národa k obdobiu komunistickej neslobody.

Všetky akcie, ktoré Katedra histórie zabezpečovala, boli študentom oznámené v dostatočnom predstihu, aby sa ich mohli zúčastniť v čo najväčšom počte. Počas podujatí mali možnosť vypočuť si prednášky historikov z viacerých vedeckých pracovísk a rozšíriť svoje poznatky z danej problematiky. V rámci diskusie dostali priestor klásť otázky nielen k avizovanej téme, ale aj k profesijnému uplatneniu jednotlivých hostí a všetkému, čo ich v tomto smere zaujímal. Pre študentov to bola nepochybne dobrá skúsenosť, ktorá nielen obohatila ich vedomosti, ale umožnila aj stretnúť sa s významnými vedeckými pracovníkmi z oblasti histórie a rozšíriť ich záujem o historickú vedu.

Nikoleta Dzurikaninová